

บทที่ 5

สรุปผล และอภิปราย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทย วัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดป่าประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยสร้างแบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเสนอให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ แล้วนำไปสอบถามผู้เกี่ยวข้อง ผลการสอบถามปรากฏว่า ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอน จากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำร่างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยองและแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 11 แผน เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 – 1.00 จากนั้นสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ .92 ค่าความยากง่ายเท่ากับ .50 – .80 และค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ .20 – .32 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .85 และแบบวัดเจตคติที่มีต่อการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง มีค่า IOC เท่ากับ .80 - 1.00 และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .85 รวมทั้งแบบวัดทักษะปฏิบัติ มีค่า IOC เท่ากับ .93 ผู้วิจัยได้ทดลองใช้หลักสูตรที่สร้างขึ้น โดยใช้เวลา 58 ชั่วโมง ทำการสอนภาคทฤษฎีหลังเลิกเรียนในวันจันทร์ พุธ และพฤหัสบดี ส่วนการฝึกปฏิบัติใช้เวลาในวัน เสาร์และวันอาทิตย์ โดยใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design จากนั้นก็ได้รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที แบบ t - Dependent

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ได้หลักสูตรที่สามารถนำไปพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้
2. ผลการใช้หลักสูตรการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า
 - 2.1 นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง มีความรู้ความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง มีเจตคติต่อการนวดไทยวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ทักษะปฏิบัติ เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีทักษะการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยองหลังการฝึกปฏิบัติทั้ง 5 ท่าโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ดีมาก ($\bar{X} = 4.67$)

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการพัฒนาหลักสูตร มีประเด็นในการอภิปรายผลดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้หลักสูตรที่พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรที่สร้างมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน มีการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาไทย ทั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้ดำเนินการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครูอาจารย์ นักเรียน และหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างมีระบบและวิธีการที่เหมาะสม 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปกครอง นักเรียน ครู และข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ สจัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 191 - 197) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา คำอธิบายรายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรมีความถูกต้อง ทำให้ทราบความต้องการของชุมชนและผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น จากนั้นกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และเอกสารประกอบหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

และเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรมีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินคุณภาพหลักสูตรว่า มีคุณภาพเพียงพอต่อการนำไปจัดการเรียนการสอนหรือไม่ โดยการประเมินเอกสารหลักสูตรซึ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางการประเมินหลักสูตร ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 217) ที่ระบุจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินผลหลักสูตรระหว่างการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 192 – 193) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อหาทางปรับปรุง แก้ไข สิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ผลการเรียนการสอน เพื่อจะได้ปรับปรุงหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดทักษะปฏิบัติ แบบวัดเจตคติและการเรียนการสอนให้ดีขึ้นก่อนการนำไปใช้ การประเมินหลักสูตรจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการทบทวนตรวจสอบ หากมีข้อบกพร่องจะได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอหลักสูตรการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยองให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านหลักสูตรและด้านวัดและประเมินผล พิจารณาประเมินตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรพบว่า โครงร่างการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง มีความเหมาะสมกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายในเกณฑ์ระดับมาก ส่วนผลการประเมินความสอดคล้องโครงร่างหลักสูตร มีผลการประเมินความสอดคล้องด้านหลักสูตรเฉลี่ย 1.00 และผลการประเมินความสอดคล้องด้านแผนการจัดการเรียนรู้ เฉลี่ย 1.00 แสดงว่า ส่วนประกอบของหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา คำอธิบายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการฝึกอบรม มีความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ตามขั้นตอนของแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด โดยการจัดการเรียนรู้ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามสภาพจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงในการเรียน โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการสาธิตการฝึกของผู้ดำเนินการสอน ซึ่งเป็นตัวแบบจริงในการนำการเรียนรู้และการปฏิบัติ โดยไม่ต้องผ่านสื่อหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541 อ้างถึงใน ภาวณิ วรประดิษฐ, 2549, หน้า 118) ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนในการปฏิบัติตามขั้นตอนจากครู

ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นการใช้เทคนิคการแสดง การสาธิต การนวด การกด การดัด การคลึง การดัด โดยผู้เรียนสังเกตการณ์ปฏิบัติ ก่อนที่จะทำการฝึกปฏิบัติกับคู่ของตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามคำแนะนำของประธานกรรมการ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านหลักสูตร และด้านวัดและประเมินผล โดยพิจารณาร่วมกับผลการทดลองใช้หลักสูตร

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดป่าประดู่ โดยมีความรู้ความเข้าใจ หลังจากการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความรู้ความเข้าใจในการเรียนวิชานี้สูงขึ้นเนื่องจาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ตามความสนใจ ตามความถนัด โดยผู้เรียนจับคู่กันฝึก ผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือทำให้ผู้เรียนได้ฟังพากัน ได้ปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ผลการปฏิบัติงานในการทำกิจกรรมร่วมกัน การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันนี้ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ตนได้ร่วมกันปฏิบัติอย่างลึกซึ้งและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1994, pp. 13- 14 อ้างถึงใน วัชรินทร์ ดำรงสกุลชัย, 2547, หน้า 107) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนสูงขึ้น

3. ผลการศึกษาเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อการนวดไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลังการทดลองใช้หลักสูตรผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการนวดไทยสูงขึ้น จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนสนใจอยากเรียนรู้ และสามารถเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเพราะว่าหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ที่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอาศัยการร่วมมือกันฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียนคือผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง รวมทั้งการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียนสามารถทบทวนฝึกปฏิบัติได้และมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันโดยนำความรู้ที่ได้จากการฝึกนวดไปนวดให้กับพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ที่ต้องการผ่อนคลายหลังจากการทำงาน ผู้เรียนจึงเรียนรู้ด้วยความสนใจ จึงถือว่าการได้

เรียนรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สร้างประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการนวดไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาจิตพิสัยของ บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิสนา แชมมณี, 2545, หน้า 235) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านเจตคติหรือความรู้สึกนั้น เป็นผลมาจากการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับค่านิยมนั้น ผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น และเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น ดังนั้นจึงควรมีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ๆ ด้วยความสนใจ มีความสุข และสนุกกับการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

4. ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติของนักเรียน ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรปรากฏว่าได้คะแนนอยู่ในระดับดีมาก โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ทั้งนี้เนื่องจากแนวการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรนั้นมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือให้ผู้เรียนได้ใช้พฤติกรรมการเรียนรู้ได้ลงมือทำและฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง จัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่มด้วยวิธีการศึกษา สังเกต การสาธิตโดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องการนวดไทย การได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากสื่อของจริงคือ ครูผู้ฝึกปฏิบัติ โดยให้บุคคลในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้กับนักเรียน ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการปฏิบัติการนวดสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะพัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ เห็นคุณค่าของตนเองเพื่อการแสดงออกอย่างอิสระ มีเสรีภาพในการเรียนและการแสวงหาความรู้ได้ตามความต้องการ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิสนา แชมมณี (2544, หน้า 37) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ทั้งด้านเจตคติความรู้สึก ความคิด และการกระทำ

จากผลการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคุณภาพมาก มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการนวดไทย มีทักษะทางด้านการนวดไทยสูงขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อการนวดไทย หลังจากนำไปทดลองใช้ พบว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้น มีจุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน สื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวิณี วรประดิษฐ์ (2549) การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง การจัดการกับความเครียดสำหรับผู้สูงอายุของบ้านคลองปอ ตำบลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด พบว่า ได้หลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับการฝึกการผ่อนคลาย

กล้ามเนื้อบริเวณ ศีรษะ คอ ไหล่ แขน และบริเวณหลัง ที่มีคุณภาพสูง มีความเหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการกับความเครียดสอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน

จากผลการวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดไทย วัดบ้านดอนจังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการนวดไทย และมีเจตคติที่ดีต่อการนวดไทย อันจะส่งผลทำให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน นับว่าเป็นการนำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปนวดให้กับ พ่อแม่ หรือญาติพี่น้องที่ต้องการผ่อนคลายความเมื่อยล้าหลังจากการทำงานในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

1. ผู้ที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ไปใช้ควรคำนึงถึงความพร้อมและศักยภาพของโรงเรียนด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ความต้องการของบุคคลในชุมชน และความพร้อมของครูภูมิปัญญาชาวบ้าน ก่อนนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยองไปใช้
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด
3. หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การนวดไทยวัดบ้านดอนจังหวัดระยอง เหมาะสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่ต้องการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของไทยเกี่ยวกับการนวดไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการสำรวจว่า ในท้องถิ่นของตมนั้นมีเอกลักษณ์ทางด้านประเพณี วัฒนธรรม หรืออาชีพใดที่น่าสนใจ ควรนำอาชีพและเอกลักษณ์ที่มีในท้องถิ่นนั้นมาพัฒนาเป็นหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของอาชีพและเอกลักษณ์ที่มีในท้องถิ่น เกิดความตระหนักที่จะดำรงรักษาอาชีพและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป
2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้านอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น ศิลปะการแสดง นิทานพื้นบ้าน เพื่อให้มีหลักสูตรท้องถิ่นที่หลากหลาย